

най новото време отъ 1815 година и особено отъ послѣдното 30-лѣтие. Отъ останалитѣ слѣдъ това, съчиненията на мнозина достойно заематъ второ мѣсто, а всички други могатъ да бждатъ много или малко нужни и полезни за пълно, основателно изслѣдване и изучаване на военната история отъ този периодъ, по разни прѣдмѣти и части. Но — както вече забѣлѣзахме въ началото — изданията отъ XVIII и даже отъ началото на XIX столѣтие днесъ съставляватъ вече библиографическа рѣдкостъ и се намиратъ само въ голѣмитѣ обществени библиотеки, съ изключение на тѣзи съчинения, които сж се явявали и продължаватъ да се явяватъ въ най нови издания. Въ числото на послѣднитѣ особено внимание заслужаватъ: въобще — аналитическитѣ и критически съчинения, съставени на основание на архивни источники или до тогава неизвѣстни и неиздадени ръкописи, а частно — отъ сжщия родъ съчинения на *пруския главенъ штабъ* (Grosse Generalstab) и на най добритѣ и извѣстни прусски военни писатели. Въобще трѣбва да се забѣлѣжи, че най голѣмо участие въ военно-историческата литература въ този периодъ, както въ количествено, тѣй особено въ качествено отношение, безспорно принадлежи на *Фридриха Великий* и на *прускитѣ военни писатели*, а слѣдъ тѣхъ на *австрийскитѣ* и *германскитѣ*. Твърдѣ много съчинения принадлежатъ сжщо и на французскитѣ писатели, военни и не-военни или пъкъ писали на французски языкъ. Но колкото се отнася до първитѣ, то въ качествено отношение тѣ, въобще казано, съ изключение на малцина добри, не стоятъ особено високо. Упадѣка на военното устройство въ Франция, на дисциплината и духа въ французската армия, отсъствието на добри полководци и генерали въ нея и други обстоятелства, които ще бждатъ изложени на мѣстото си, се отразили и върху французската военно-историческа литература отъ този периодъ. Твърдѣ много и громки съчинения на французскитѣ писатели за *славнитѣ и достопамятни* (glorieuses et mémorables) *войни и походи, сражения и обсади, побѣди и завоювания* отъ французскитѣ армии и войски и отъ прѣдводителитѣ имъ — виднитѣ маршали на франция, съвсѣмъ не съотвѣтствували на твърдѣ посрѣдственното искуство на послѣднитѣ и на дѣйствиата имъ, съ изключение на маршала графа саксонски и до нѣкѣдѣ на Контада и малцина други.

Князь Н. С. Голицинъ.